

Figur 1. De fredade områdena i Kvarken är guld värda för den som är mykologiskt intresserad. Här får skogen vara i fred och mångbruket av bär, svamp och vilt ger gott utbyte. Alla foton: Johan Ulfvens

Femtio år med Kvarkens kantareller

JOHAN ULFVENS

Det började redan 1974. Under studentåret hade jag möjlighet att vistas lite längre än vanligt i vårt sommarhus i Korsnäs. Ännu i början av september kajkade jag runt bland kobbar och skär och njöt av varma dagar och kvällar som mörknade långsamt. På den tiden var det en helt annan skärgård än den vi är vana med i dag. Inga vindmöllor prickade horisonten och fåglarna var andra än nuförtiden. Det fanns inga storskarvar att tala om, inga knölsvanar och endast ett fåtal havsörnar. Vilket kan jämföras med förhösten i våra tider, då man i ett svep kan se hundratals skarvar och svanar samt upp till tio havsörnar på en gång.

Sommaren 1974 hade varit ovanligt regnig och det gjorde att jag förstås hade siktet inställt också på en del kantarellförande uddar och grynnor. På ett skär som betats med får i flera decennier steg jag i land utan några större förhoppningar. Den

Figur 2. Om kantarellskörden är 50 liter på ett litet område blir det ganska tungt att bära hem svamparna.

Figur 3, t.h. År efter år ger samma kantarellställen i Korsnäs god skörd, särskilt om platsen är skuggig och fuktig.

parklika terrängen var dock lättgången fastän nästan alla skär i området är steniga och oländiga. Efter en liten runda nådde jag en liten backe med några resliga aspar och började gapa av förvåning. Marken var täckt av hundratals kantareller med en storlek som jag inte sett tidigare – de var i snitt stora som tefat.

Någon utrustning för att ta hem så mycket kantarell hade jag inte med mig, utan fick nöja mig med att upprepade gånger kånka kantareller i en plastväska till båten, där jag efter hand hade ett litet berg med gult guld att köra hem. Det blev minst sju plastväskor fulla och en hel del jobb hemma på gården med att rensa och fräsa.

Episoden visade att också i rätt karga och steniga förhållanden i Kvarken kan den populära folksvampen klara sig på ett ypperligt sätt. Det är klart att jag fick blo-

dad tand, och i mer än 50 års tid har jag också rätt noggrant följt med kantarellskörden i mina trakter.

Från Närpes till Bergögaddarna

Det här var alltså rekordsommaren 1974, som knappast upprepats på samma sätt sedan dess. Särskilt under 1980-talet utvidgade jag mitt revir med båtfärder i hela Vasa skärgård, och även om fåglarna var mitt huvudintresse så fanns kantarellerna alltid med på ett hörn. Jag hade nöjet att plocka kantarell på många olika ställen i Närpes, Blaxnäs, Harrström, Korsnäs, Molpe, Bergö och Malax.

En tumregel tycks vara att man kan räkna med kantarellförekomst på i stort sett alla skogklädda holmar som är större än två hektar. Eller egentligen är det inte holmens storlek som är avgörande utan förekomsten av lämplig biotop med björk och gran som växer över högvattenslinjen. Kantarellerna trivs inte med bräckt vatten, och de marker som ligger under högvattenslinjen är därför i regel renons på fruktkroppar.

Det som behövs är några björkar och granar samt gärna lite sten och morän så att platsen inte är helt översållad med höga gräs. Kantarellslänter med ansiktet vänt mot havet är legio i dessa sammanhang. I vissa fall växer kantarellerna nära vattenbrynet, och då är det ett speciellt nöje att spana in dem redan när man närmar sig stället i båt.

Till saken hör att det också kan finnas gott om kantarell på stugtomterna på dessa holmar. Det är en kinkig sak för svampälskaren. Ska man våga ta vara på svamparna fastän området är en privat tomt? I regel är det bäst att låta bli, men i sådana fall då stugan i fråga varit övergiven har jag faktiskt några gånger rafsat ihop kantareller också på tomterna. En gång till och med så att kantarellerna hurtfriskt växte en halv meter från stugtrappan. Den som inte är van med svamp kan i sådana fall stiga rätt på fruktkropparna och förstöra hela skörden – bättre då att den som vet något om svamp sköter om saken.

En av de kantarellförande holmar som jag minns med största glädje är Bergögaddarna. Här kan man ströva i gammal lövängsmark som betats och bärgats av strävsamma skärgårdsbor under lång tid. Det är inte alltid som förhållandena är gynnsamma, men om det regnat rikligt i augusti kan man i kanten av stenåkrarna hitta gott om kantarell. Medan havet brusar i väster och Strömmingsbådans typiska silhuett skymtar mellan björkstammarna. Hit kunde jag komma betydligt oftare än vad som varit fallet.

Figur 4. Älgar och hjortar söndrar markytan och gynnar förekomsten av kantarell. Här har älgarna passerat i rad och sparkat barken av en liten omkullfallen gran.

Efter alla dessa expeditioner kunde jag ha börjat forska systematiskt i kantarell och kanske doktorerat på kantareller i stället för på doppingar!

Variationerna är legio

Först i slutet av 1990-talet började jag föra bok över kantarellplockningen. Framför allt gäller anteckningarna tre områden som vi skannar av varje sommar i augusti. En tidsrymd på drygt 20 år ger en bra översikt och underlag för en del intressanta slutsatser.

Till att börja med är det klart att våra bästa ställen i Korsnäs ger skörd även under torra somrar. Visserligen varierar skörden i det här området från ca 2 liter till ca 50 li-

ter under olika år, men helt utan svamp blir man aldrig. De öppna, soliga ställena är helt renons på kantarell under vissa år, men inne i tät granskog är det tydligen alltid så fuktigt att svampen orkar producera fruktkroppar.

En annan slutsats, också den ganska betryggande, är att kantarellerna kan ge verkligt god skörd flera år i rad. De goda åren behöver alltså inte komma med flera års mellanrum utan kan följa på varandra, vilket var fallet t.ex. de tre åren 2023–2025, då vi på samma ställen plockade 50 liter, 20 liter respektive 45 liter. Men det här förutsätter förstås att det regnar ordentligt i juli och början av augusti. Hur förhållandena under senhösten och vintern samt snömängden eventuellt inverkar på svampskörden kan jag dock inte bedöma.

En tredje slutsats är att kantarellerna tydligt gynnas av olika åtgärder som påverkar markytan. I vårt fall är det rådjur, vitsvanshjortar och älgar som står för den insatsen, medan slitaget på marken tidigare gjordes av betande får, kvigor och hästar. I själva verket rymmer vårt bästa ställe ett tätt nätverk av hjort- och älgstigar, där kantarellerna ställvis förekommer tätt på eller intill stigen. Visserligen sparkar hjortdjuren sönder en del svampar, men på det hela taget är deras inverkan mycket positiv. Jag har inte märkt att dessa hjortdjur skulle äta kantarell, men det är väl inte helt uteslutet att de ibland låter sig väl smaka.

På tal om stugtomterna kan ännu konstateras att bevattning av kantarellställen kan ge ett bra utbyte. Att ta vatten ur havet lönar sig inte av ovan nämnda skäl, men den som har tillgång till en brunn eller bäck kan säkert sätta sprutt på skörden genom att systematiskt vattna och riva sönder markytan med en gräfta. Det räcker inte att man då och då vattnar med en sprutkanna, utan det som behövs är kontinuerlig bevattning några timmar om dagen under en längre tid, dvs. ett simulerat småregn som kan påbörjas före midsommar och fortsätta i minst en månads tid (förutom de dagar då det regnar, förstås).

Erfarenheten har visat att man då kan öka skörden av fruktkroppar upp till hundrafaldigt. En trevlig bisyssla, s.k. semikultivering, för den som inte bara vill odla morötter och potatis.

Fredade områden är guld värda

Till slut vill jag påpeka att jag är mycket glad över att det i dagens läge – de inte så angenäma vindmöllorna till trots – finns stora områden på skogklädda holmar som är skyddade av Natura 2000 och andra fredningsåtgärder. Det är just i dessa områden som man decennium efter decennium kan fröjda sig åt mängder med kantarell

Figur 5. Våra ”vattenkantareller” växer i en sänka som allt som oftast är vattenfylld så att svamparna hamnar under vattenytan.

och andra svampar, trots att inramningen som sagt är stenig och oländig. Våra tre bästa kantarellställen, som jag alltså besöker varje år med svampkorgen i högsta hugg, hör just till dessa strandskyddade områden – och det är nog en skänk från ovan.

Föga anade jag i september 1974 hur många givande expeditioner i kantarellmarkerna som låg framför mig. Kvarken är inte bara en formidabel fågelskärgård, utan också en kantarellskärgärd av rang.